

УДК 658.012:331.107

О. В. Левчук,

кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємства та міжнародної економіки Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ

ПРОБЛЕМИ ЗАЛУЧЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Проаналізовано особливості участі України у світових інвестиційних процесах, потребу України в прямих іноземних інвестиціях, визначено найбільш привабливі для іноземних інвесторів галузі економіки України та напрями державного регулювання процесу залучення прямих іноземних інвестицій в національну економіку.

The peculiarities of Ukraine's participation in the global investing process concerning foreign direct investments have been analyzed, the most attractive for foreign investors fields of Ukrainian economy have been established and the directions for state regulations of the process of foreign direct investments attraction into the national economy have been outlined.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна діяльність, приватизація, концесія, риси іноземного інвестування в Україні, прями інвестиції, портфельні інвестиції.

Вступ. Ефективне входження національної економіки в сучасну світогосподарську систему вимагає структурної перебудови народного господарства і його галузей, трансформації зовнішньої торгівлі, розвитку експортного потенціалу. Розвиток взаємовигідного співробітництва з усіма центрами світової цивілізації відповідає інтересам України. Очевидно, що держава не зможе повністю розв'язати економічні проблеми без створення умов, що дійсно сприятимуть залученню іноземних інвестицій і кредитів.

Постановка завдання. Дослідити основні проблеми залучення прямих іноземних інвестицій в українську економіку; визначити найбільш привабливі з точки зору іноземних капіталовкладників галузі національної економіки; визначити обсяг іноземних інвестицій на душу населення та провести аналіз країн-донорів іноземного капіталу в Україні.

Результати дослідження. Активна міграція міжнародного капіталу між країнами світу на сьогоднішній день являється найважливішою складовою частиною і формою міжнародних економічних відносин. Це явище почало активно розвиватися в період становлення світового господарства. Доповнюючи і опосередковуючи міжнародну міграцію товарів, воно ставало поступово невід'ємною, визначальною, характерною рисою сучасної світової економічної системи і міжнародних відносин. Але, порівнюючи вивезення капіталу із зовнішньою торгівлею, слід звернути увагу на деякі суттєві розбіжності між ними. При реалізації товарів на зовнішньому ринку резиденти реалізують вміщену в них додану вартість, створену працівниками їх підприємств. Але за таких умов відбувається лише одноразова реалізація доданої вартості, тоді як при міграції капіталу вона привласнюється безперервно – до того часу, поки переміщений за кордон капітал знаходиться у власності монополії [1].

Як відмічає Н.О. Кухарська, основними рисами сучасної міграції капіталів є [2]:

- підвищення ролі держави у вивозі капіталу; держави самі стають активними фінансовими експортерами;

- посилення міграції приватного капіталу між промислово розвинутими країнами (це пояснюється структурними змінами в економіці, розвитком капітало- та наукоємних технологій тощо);

- збільшення частки прямих закордонних інвестицій – капіталовкладень у зарубіжні підприємства, що забезпечують контроль інвестора над ними.

У широкому розумінні міжнародними є ті інвестиції, реалізація котрих передбачає взаємодію учасників, які належать до різних держав. Кожна країна, тобто національна економіка, володіє певними інвестиційними ресурсами, що складаються з її власних (національних) та іноземних інвестицій. Ці ресурси можуть використовуватися як для внутрішнього, так і для зарубіжного інвестування.

У вузькому розумінні міжнародний рух капіталів репрезентує процеси у реальному секторі: його об'єктом є виробничі потужності, а сам цей рух забезпечується сукупністю мікроекономічних, приватних інвестиційних потенціалів.

В сучасній економічній теорії розрізняють дві основні форми міжнародних інвестицій – портфельні і прями.

Портфельні інвестиції – це суто фінансові активи у вигляді облігацій та акцій, які деномінуються у національну валюту.

Проте, більш поширеними є у наш час прями інвестиції, які являють собою реальні капіталовкладення в підприємства, землю, основні виробничі фонди або ж здійснюються за допомогою експортних інвестиційних товарів чи передачі технологій, досвіду управління, коли інвестор зберігає контроль над інвестованим капіталом. Прямі інвестиції використовуються, як правило, при створенні нових фірм (спільних підприємств) або ж для встановлення контролю над діючою фірмою шляхом закупівлі контрольного пакету акцій. У міжнародній практиці прями інвестиції широко застосовуються ТНК для виробництва готової промислової продукції, видобутку сировини, розширення сфери послуг. Вони є важливим каналом міжнародного переміщення приватного капіталу.

За роки незалежності в Україні декілька разів мінялися умови інвестиційної діяльності для іноземних нерезидентів. Основним законом, що регламентує порядок здійснення іноземного інвестування в нашій країні, є Закон України «Про режим іноземного інвестування», прийнятий Верховною Радою України у 1996 році.

На сьогоднішній день в Україні діє близько 100 законодавчих і підзаконних нормативних актів, що регулюють залучення і реалізацію іноземних інвестицій. Проте, рівень законодавчого забезпечення інвестиційної діяльності в Україні взагалі і іноземних інвесторів зокрема досі не можна визнати оптимальним. Основною проблемою у цій сфері є часті і непередбачувані зміни вимог закону й підзаконних актів. Часом ці зміни суперечать здоровому глузду й економічним законам. Зрозуміло, що в період трансформації економіки і суспільних відносин держава не може вести пошук адекватних законодавчих важелів регулювання, однак діючі суб'єкти мають потребу в хоча б мінімальних гарантіях стабільності.

Складність регулювання інвестиційної діяльності полягає в тому, що вона охоплює різнобічні області економічного життя – сферу науково-технічного прогресу, державне управління економікою, фінансово-банківську діяльність, комерційний розрахунок підприємств, ціноутворення та ін.

Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в Україну з країн світу склав на 01.01.2011 47205,7 млн. дол. США (табл. 1). В перерахунку це становить 95 доларів США на душу населення. Для порівняння, відповідний показник у 2004 році становив 140 дол. США на душу населення. У більшості постсоціалістичних країн цей показник значно вище. Наприклад, у Чехії – 4 тис. дол., в Угорщині – 2,4 тис.дол., у Польщі – 1 тис.дол., в Росії – 370 дол. США.

Потреба ж України в прямих іноземних інвестиціях обчислюється в 48-50 млрд. дол. США.

Таблиця 1.
Прямі іноземні інвестиції в Україну в розрізі країн світу

Країна	Обсяги прямих інвестицій на	у % до підсумку
--------	-----------------------------	-----------------

	01.10.2011, млн. дол. США	
Усього	48466,2	100,0
у тому числі:		
Кіпр	12089,1	24,9
Німеччина	7287,5	15,0
Нідерланди	4914,4	10,1
Австрія	3447,8	7,1
Російська Федерація	3439,5	7,1
Велика Британія	2504,4	5,2
Франція	2222,0	4,6
Швеція	1755,6	3,6
Віргінські острови (Брит.)	1561,4	3,2
США	1082,0	2,2
Італія	941,9	1,9
Швейцарія	925,6	1,9
Польща	890,2	1,8
Інші країни	5404,8	11,4

Джерело: Державний комітет статистики України [3]

На Кіпр припадає майже 25% усього іноземного інвестування, на США – 2,2%, Німеччину – 15,0%, Нідерланди – 10,1%, Російську Федерацію – 7,1% (табл. 1).

Слід звернути увагу, що при незначному рівні іноземних інвестицій в Україну витік капіталу з країни, починаючи з 1991 року, оцінюється за різними даними від 10 до 20 млрд. дол. США. Коли Україні терміново потрібні свіжі грошові вкладення в її нездорову промислову інфраструктуру, країна, по суті, є експортером капіталу.

Відкритість економіки і створення однакових конкурентних умов з вітчизняними інвесторами стимулюють приплив іноземного капіталу. Насамперед інвесторів цікавлять підприємства, які за короткий час можуть забезпечити повернення вкладеного капіталу з одержанням найбільшого прибутку.

Якщо розглядати прямі інвестиції по секторах економіки, то найбільш привабливими в Україні є такі галузі економіки:

- оптова торгівля і посередництво в торгівлі – 996,3 млн. дол. (15% від загального обсягу інвестицій);
- харчова промисловість і переробка сільськогосподарської продукції – 988,3 млн. дол. (14,8%);
- машинобудування (виробництво машин, електричного, транспортного й електронного устаткування) – 597,3 млн. дол. (9,0 %);
- транспорт і зв'язок – 524,8 млн. дол. (7,9%);
- фінансова діяльність – 490,9 млн. дол. (7,4%);
- операції з нерухомістю, здавання в найм і послуги юридичним особам – 347,9 млн. дол. (5,2%);
- металургія і обробка металу – 338,0 млн. дол. (5,1%);
- хімічна і нафтохімічна промисловість (хімічне виробництво, виробництво гумових і пластмасових виробів) – 319,3 млн. дол. (4,8%).

Крім того, перспективними для іноземних інвесторів галузями є: товари народного споживання, агропромисловий сектор, інформаційні технології й програмне забезпечення, охорона здоров'я, охорона навколишнього середовища й туризм.

Сектор енергетики потенційно також може залучити об'ємні інвестиції, але після того, як відбудеться її реструктуризація й приватизація. Прийняття у 1999 році Угоди про частковий розподіл продукції поліпшило перспективу значних іноземних інвестицій у видобуток нафти, газу та вугілля. Міні-будівельний бум, що спостерігається останнім часом, створює попит на якісні будматеріали, ручне будівельне устаткування та оздоблювальні матеріали.

Українську ж сторону цікавлять інвестиції в енергозберігаючі технології, ТЕК, агропромисловий комплекс, металургію, авіабудування, галузі транспорту і зв'язку. У першу чергу варто підтримувати ті напрямки виробничої діяльності, які швидко дають кінцеву продукцію, насичують внутрішній ринок, мають значний експортний потенціал, сприяють зайнятості населення. Такими галузями є легка й харчова промисловість, машинобудування і приладобудування, металургія, хімічна промисловість. В агропромисловому комплексі – це технології переробки і збереження сільськогосподарської продукції. Останній напрямок може бути найбільш перспективним, оскільки в Україні сконцентровано до 40% світових чорноземів. Однак цей ріст багато в чому залежить від внеску уряду в реальну політику приватизації сільського господарства й швидкого втілення цієї політики.

Для об'єктивної оцінки ролі іноземних інвестицій в українській економіці необхідно врахувати, поряд з позитивними моментами, і ряд можливих негативних наслідків. Пріоритетну увагу західні фірми приділяють видобутку й експорту сировинних ресурсів України. Це може спричинити швидке вичерпання національних запасів ресурсів, які не відтворюються, а також до подальшого посилення позицій видобувних галузей, які і без того гіпертрофовані. Слабкість державного регулювання питань щодо залучення іноземного капіталу і відсутність жорсткого контролю над дотриманням екологічних норм створюють умови для перенесення на територію України виробництв, що згортають у промислово розвинутих країнах, які забруднюють навколишнє середовище.

Висновки. З метою оптимізації участі України вважаємо за доцільне на державному рівні обмежити вивіз капіталу з країни, стимулювати його реінвестування, підвищити зацікавленість потенційних інвесторів у внесках коштів у виробничу сферу, удосконалити систему ліцензування й контролю за рухом капіталу в Україні та за її межами, установити чіткі строки функціонування інвестиційного капіталу. Іноземне інвестування повинне розглядатися як імпульс до економічного росту, а не замітник внутрішніх інвестицій.

Організаційними засобами залучення додаткових інвестиційних коштів можуть стати приватизація, концесія та компенсаційне співробітництво.

Принципового значення тут набуває проблема власності, яка зводиться в умовах України до відносин з приватною власністю, а також до масштабів і темпів приватизації. Проте значення приватизації не повинне обмежуватись тільки фінансовими міркуваннями. Головними є довгострокові структурні зрушення, створення сприятливого для бізнесу підприємницького клімату, забезпечення сталого економічного зростання, про що свідчить досвід таких країн як Німеччина, Чилі, Іспанія, Тайвань, які раніше вдало здійснювали масштабну приватизацію.

Література

1. Герчикова И.Н. Международные экономические организации. – М.: Консалтбанк, 2007. – 624 с.
2. Кухарська Н.О., Харічков С.К. Міжнародна економічна діяльність України: Начальний посібник. – Х.: «Одіссей», 2006.
3. www.ukrstat.gov.ua – офіційний сайт Державного комітету статистики України.

Стаття надійшла до редакції 18.07.2012 р.

ТОВ "ДКС Центр"